

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Суг-Аксынская общеобразовательная школа
Сут-Хольского кожууна Республики Тыва

668 150, Сут-Хольский кожуун с. Суг-Аксы, ул. Чогаалчылар, 20
раб. Тел. 8-394-45-21-272

«Рассмотрено»
Руководитель МО
Монгуш Монгуш А.А.

Протокол № 1 от
«28» 08 2023г.

«Согласовано»
ЗД по УВР
МБОУ СОШ с. Суг-Аксы
Сут-Хольского района
Ондар Ондар Д.С.
«30» августа 2023г.

«Утверждено»
Директор школы
МБОУ СОШ с. Суг-Аксы
Сут-Хольского района
МБ Окрыглар Т.В.
Приказ № _____ от
«31» августа 2023г.

Рабочая программа
по литературному чтению
на родном языке
2 класс

Составили: Ондар А.Ч.,
Монгуш О.В., Ондар Е.К.,
Донгак М.Д.

с. Суг-Аксы - 2023

**Эге школаның 2-ги клазынга «Литературлуг номчулга» эртемниниң ажилчын
программазы
Тайылбыр бижик**

2-ги класстың Литературлуг номчулга эртеминге тургускан календарьлыг план Тыва Республиканын ниити болгаш профессионал өөрөдилге яамызынын чанында өөрөдилге-методиктиг чөвүлелдин бадылааны-биле, Э.Д.Ондарнын 1-4 класстарга тургусканы эге школанын номчулга программазынга (Кызыл-1998чыл) даянып тургустунган.

Эге школага чечен чогаал номчулгазының курузу уругларны чечен чогаал оранынче углап, сөстүң уран чурумалдыг овор-хевирин дамчыштыр чогаалдың (сөзүглелдин) долу болгаш делгем утка-шынарлыын хөй талазындан угаап билип алырынга дузалаар. Чечен чогаал номчулгазы сөстүң чогаадыкчы уран-мергенин билиндирип, чогаалдар номчуурунга уругларның сонuurгалын оттурар.

Эге школаның 2-ги клазынга литературлуг номчулга курузунуң утказы Любовь Салчаковна Кара-оолдун тургускан «литературлуг номчулга» номунуң, Е.Т.Танованың 2-ги класска «Класстан дашкаар номчулганың» дузазы-биле болгаш үстүнде айыттынган «1-4 класстарга тыва дыл болгаш номчулга программазының» аайы-биле илереттинер болгаш боттаныр. Номчулга номнарында кирген чогаалдарны шын сайгарып, оон утказын өөреникчилерге шын, чедир билиндирирде, методиктиг аргаларны башкының тодаргай шилип алыры чугула. Чогаал сайгарылгазының үезинде сөзүглелдин чүгле сюжедин, ында кирген барымдаалыг дыңнадыгларны чугула көөр, чаңгыс талалаар чорукту база ону дамчыштыр илерээн билиглер-биле кызыгаарлаттынарын болдурбас. Амгы методиканың кол негелдези эгелеп чоруур номчукчунуң кичээнгейин чечен чогаалдың эстетиктиг бүдүжү, ында тургустунган мораль-этиктиг болуушкуннар; чогаалчының долгандыр турар хүрээлелге хамаарылгазы, көрүш-туружу ону дүвүредип чоруур үнелелдиг угланыышкыннар, чаңчыл- сөзүглелдер айтырыглары база чогаал сайгарылгазынга хамаарышкан өске-даа айтырыглар хаара туткан турар ужурлуг.

Эге школага чечен чогаал номчулгазының программазы чечен-эстетиктиг болгаш литература шинчилелдиг принциптерге үндөзилеттингеш «литературлуг номчулга» номунуң тургузуун болгаш утказын тодарадыр. Оон аңгыда программа уругларның номчулгага хамаарышкан билииниң деңгелин, номчулганың сорулгазын, өөренириниң чамдык аргаларын айтып турар.

Бирги улдунда- 8 шак

Ийиги улдунда- 8 шак

үшкү улдунда- 10 шак

Дөрткү улдунда- 8 шак

Программа дааазында темалар аайы-биле шактарга хувааттынган:

- Бистиң төрээн чуртувус (4 шак).
- Школа, сагылга-чурум болгаш өг-бүле (4 шак).
- Чылдың үелери (4 шак).
- Бойдусту камгалаары- Төрээн чуртун камгалаары (4 шак).
- Кадыкшыл дугайында сагыш салыышкын. Арыг-шевер (4 шак).
- Тыва чоннуң чаагай чаңчылдары (4 шак).
- Байырлалдар болгаш тураскаалдыг хүннер (2 шак).
- Улустуң аас чогаалы 4 шак).
- Чыл дургузунда өренген чүүлүн катаптаары (4 шак).

Номчулгага болгаш чугаа сайзырадылгазынга өөреникчилерниң кол билиглери, мергежилдери болгаш чаңчылдары.

2-ги классты доозуп тургаш, өөреникчилер дараазында чүүлдерни шиңгээдип алган турар.

Номчулганың чаңчылдары:

Бирги чартык чылда 2-3 слогтардан тургустунган нарын эвес сөстөрни бүдүнү-биле адап, 3-4 слогтарлыг элээн нарын хире сөстөрни слогтарга чарбышаан, шын, медреселдиг номчуп билир; домакка сөстөрни бот- боттарындан адырбайн, утка талазы-биле аразында тудуш холбаалыг кылдыр номчуур; номчулганың темпизи чоорту дүргедеп, таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени минутада 35-45 хире сөс.

Ийиги чартык чылда утка талазы-биле билдингир сөстөрни болгаш домактарны шын, аянын, медреселдиг, илдик чокка, тода дыңналдыр номчуп шыдаптар; сөзүглелде чугула утка илередир сөстү үн-биле (үннү бедидип азы чавызадып тургаш) ылгап билир; таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени 1 минутада 55-60 хире сөс. Медээ, айтырыг, кыйгырыг демдектерин барымдаалап, домактарның аянын үн-биле дамчыдып билир. Аянын номчуурунга белеткенир талазы-биле бот-онаалганы башкыдан алгаш, улуг эвес сөзүглелди иштинде номчуп билир.

Сөзүглел-биле ажыл. Номчаан чүүлүнге хамаарыштыр айтырыгларга харыы берип, утказын чугаалап, кол бодалды илередип билир. Чогаалдың киржикчилериниң кылып турар чүүлдерин үнелеп, чылдагаанын тайылбырлап шыдаптар. Сөзүглелди боттарының сөстери-биле катаптап чугаалаары. Номда бердинген айтырыглар болгаш онаалгаларны номчаан чүүлүнге хамаарыштыр ажыглап билири: номчаан сөзүглелдин адын номнун допчузундан тып шыдаары. Башкының дузазы-биле кезектерге чарып каан сөзүглелдерге аттар тывар. Абзацтарны барымдаалап тургаш сөзүглелдин утказын шын тургузарынга баштайгы чаңчылдарны алыр. Шүлүктү аянын номчуп, доктаадып, тоолдарны ыдып билир.

2-ги класстың өөреникчилериниң тыва дылда программаны билип алганының планнаттынган түңнелдери.

Мөзү-шынарында, аажы-чанында (личностуг) хевирлеттинген турар билиглери:

-Төрээн дылывыс харылзажырының база мээ–медреселивистиң шынарын көргүзериниң кол чепсээ;

- Төрээн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;

-Сагыш-сеткилди,бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири.;

- Төрээн дылын улаштыр өөрениринге сонуургалын оттурары;

- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

-Төрээн дылын сайзырадырынга. ону кадагалап арттыларынга өөреникчиниң бот киржилгези;

- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраары.

2-ги класстың өөреникчилериниң (личностуг) хевирлеттинген турар үжүрлүг мөзү - шынары:

- долгандыр турар бойдука хумагалыг, камныг, ынак болуру;

- езу-чурумга чагырткан, ужур-дүрүмнү сагып билир кижизиг мөзү – шынарлыг бооп хевирлеттинген турар;

2-ги класстың өөреникчилериниң билииниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Ыыткыр, сымыранып, иштинде сөзүглелди бодунуң билип алыр шаа-биле дүрген номчууру.

- Сөзүглелди хевирлерин литературлуг негелделерге дүүштүр (шын адалга, бижик демдектерин, логиктиг ударениени сагып) номчууру.

- Сөзүглелдин адынга болгаш бердинген чуруктарынга даянып, ооң утказын баш удур даап бодаары.

- Номчаан чүлүнүң кол сөстөринге даянып, утказын бодунуң сөзү-биле дамчыдып билири.

- Болуушкуннарның болуп турар аайы-биле дес-дараалашкаан сагып чугаалаары.

- Сөзүглелди кезектерге утказының аайы-биле чарып, башкының дузазы-биле бөдүүн болгаш нарын план тургузуп, кезек бүрүзүнге база бүдүн сөзүглелге хамаарышкан айтырыгларны тургузуп билири.

- Номчаан чүүлүн долuzu-биле, кысказы-биле, шилилгелиг, диалогтарны медээ домактары-биле солуп, чүвелерниң омур-хевирин деңнеп, чугаалап билири.

- Номчуур номунуң титулдуг арынын, аннотациязын, эге база түнел сөзүнге даяныры.

- Хереглээн номун алфавиттиг каталогтан тып, библиотекада бар номнарны ажыглап өөренири.

- Справочниктер, энциклопедиялар, уругларга хамаарышкан журналдарны ажыглап билири база кыска аннотацияларны сүмелээн номнарга тургузары.

- Номчаан материалында кол маадырларның мөзү-шынарларын кижиниң алдынар ужурлуг дүрүмнери-биле деңнээри.

2-ги класстың өөреникчилериниң предметтиг хевирлеттинген турар үжүрлүг билигери:

- Номчаан чүүлүнге хамаарыштыр бодунуң бодалдарын илередип билири, ону аас болгаш бижимел-биле дамчыдып билири.

- Сөзүглелдин эстетиктиг болгаш мөзү-шынарга хамаарыштыр үнелиг талаларын бодунуң билип турар аайы-биле илередип билири.

Чугаа чорудулгазы болгаш медээлер-биле ажыл (метапредметтиг).

2-ги класстың өөреникчилериниң чугаа чорудулгазының болгаш медээлер-биле ажылдарының (метапредметтиг) хевирлеттинген турары:

- утка болгаш дыл-домаанын талазы-биле чедингир сөзүглелди үн доктаашкыны, интонация болгаш номчулганын дүргенин барымдаалап шын, медреселдиг, аянныг номчууру;

- таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени 1 минутада 55-60 хире сөс;

- чогаалдын адынга болгаш аңаа хамаарыштыр чураан чуруктарга даянып алгаш, чогаалдын кол утказын тодарадып билири;

- чогаалдын темазынга, кол утказынга, идеязынга хамаарышкан монологтарны (үзүндүлери, абзацтарны) дыңналдыр номчууру, доктаадып алыры;

а) Хүн бүрүде кылыр ажылдар (регулятивтиг).

өөреникчилерге хевирлеттинген турары:

- өөренип турар эртемниң тема, бөлүк аайы-биле кол сорулгаларын, утказын угаап билири;
- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны күүседип өөренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш бодунуң, эштериниң ажылын үнелеп билиринге өөренири;
- бодунун кылыр ужурлуг ажылын планап билири; салып алган сорулгаларын езугаар ажылын кылып билири;

өөреникчилерге хевирлеттинери:

- башкы-биле демниг ажилдажышкын уезинде чечен чогаалды ооренип шингээдип алырда чаа-чаа сорулгаларны салып билири;
- кылып турар ажилдарын ажил уезинде болгаш ажил соонда шын азы шын эвес кылып турарын боду сайгарып, шинчилеп билири;
- номчулга талазы –биле бодунун ажылын планнап билири.

б) 2-ги класстың өөреникчилериниң эртемге сонургалын ханылыдыры-биле чоруттунган ажилдарның түңнелинде (познавательный)

өөреникчилерге хевирлеттинген турары:

- өөрөдилге даалгаларын күүседип турар үеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дүүштүр янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;
- дылдың негелдерин күүседирде янзы-бүрү схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири ;
- белең таблицаларны, схемаларны, сөзүглелдерни немээри;

өөреникчилерге хевирлеттинери:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;
- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медреселдиги-биле тургузуп билири;
- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;
- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) 2-ги класстың өөреникчилериниң бот-боттарының аразында харылзажырынга хамаарыштыр хевирлеттинген турар билиглери (коммуникативтиг):

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;
- аңгы-аңгы бодалдарны өөренип, сайгарып билири болгаш чаңгыс аай түңнелге келиринге өөрөдири;
- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чаңчыгары;
- билдинмес чүүлөргө айтырыгларны салып билири;
- коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылдың аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
- болукке ажилдап ооренири; бодунун бодалындан аңгыда эжинин узел-бодалын база дыннап, үнелеп билири;
- туннел ундурерде бодунун бодалын тайылбырлап билири болгаш эш-өөрүннүн узел-бодалы- биле деннештирип билири;

өөреникчилерниң харылзажырынга хамаарыштыр билиглериниң хевирлеттинери:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыңнакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа-биле медээни, билигни чедирери;
- удур-дедир хыналда үезинде бот-боттарынга дузаны үезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шийтпирлээринге дылды

- аргаларын чедимчелиг ажыглаары;
 - бөлүк-биле ажыл үезинде чогуур айтырыгларны салып билири.

«Номчулга болгаш чугаа сайзырадылгазы» деп бөлүк

Планнынган түңнел:

- аңгы-аңгы сөзүглелдерни ыткыр дыңзыг аянныг номчулга, иштинде номчулга болгаш дыңнап турар уеде уткаларын шын медреселдиг билип алыры; оларның онзагай шынарларын (уран-чечен, эртем-популярлыг, тайылбырның), сөзүглелдерниң кол уткаларын болгаш кол маадырларын; утка аайы-биле айтырыгларга харыылап билири; болуушкуннарның чурумун тодарадып билири; номчаан азы дыңнаан өөредиглиг, эртем- популярлыг болгаш уран-чечен сөзүглелдерге айтырыгларны салып билири.

Бердинген түңнелдерниң чедип алырының билии:

- сөзүглелдерниң аңгы-аңгы хевирлериниң шынарларын тодарадыры;
- номчаан азы дыңнаан сөзүглелиниң кол утказын, кол маадырларын, сөзүглелдиң утказынга хамаарышкан айтырыгларга харыылап тургаш, болуушкуннарның чурумун тодарадып билири;
- сөзүглелдиң утказынга хамаарышкан айтырыгларны салып билири.

Чыл дургузунда ажылдар

№	Хевирлери		1 улдун	2 улду н	3 улду н	4 улду н	Чылда
	Бижимел чугаа сайзырадылгазы	класска	-	1	1	1	3
		онаалга	-	-	1	1	3
	Чогаадыкчы чоруун сайзырады	класска	1	1	3	2	7
		онаалга	2	-	3	2	7
	Сөс-биле оюн		1				
	Шээжи-биле өөренир шүлүктөр		4	5	7	4	20
	Проктилер		1	1	1	1	4
	Театржыткан көргүзүг						
	Чогаалга чурук чуруур		4	2	2	1	9
	Аас чугаа сайзырадылгазы						
	Очулдурулга ажылы						
	Номчулгазының темпизи		55-70 сөс, 1 класска – 30 хире сөс				

Чыл дургузунда чогаалдарның жанр аайы-биле үлелгеzi

№	Жанр	1 улдун	2 улдун	3 улдун	4 улдун	Чылда
	Шүлүк, басня	8	11	8	4	31
	Чечен чугаалар	3	-	7	5	15
	Тоолдар	5	-	-	2	7

4	Аас чогаалының биче хевирлери	-	-	3	1	4
5	Тоолчургу, төөгү чугаалар	-	-	-	2	2
6	Авторлуг тоол	1	3	-	-	4
		17	14	18	14	63

УМК «Школа России» 2 класс

1	тыва дыл	И.Ч. Эргил-оол, Н. Ч. Дамба, Н.М. Ондар	2 класс	2012 2016	2 - кү класстың тыва дыл программазын Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарынга дүүштүр Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эргине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаны-биле тургускан. Э.Д.Ондар «Методиктиг сүмелер» (Дөрт чылдыг эге школаның 2-ги класының «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 2008ч)	ИРНШМ ОиНРТ
2	литературлуг номчулга	Л.С. Кара-оол	2 класс	2012 2016	Рабочая программа 2 класса составлена в соответствии с примерной программой учебного курса «Литературное чтение» для 2-4 классов общеобразовательных учреждений с родным (тувинским) языком обучения.	ИРНШМ ОиНРТ

2-ги класска литературлуг номчулганын календарьлыг планнаашкыны.

№	Кичээлдин темазы:	Шагы	Ай-хуну	
			планы	эдилге
	1-ги улдун - 17 шак			
1	Экии, Литературлуг номчулга!	1		
2	К Ондар. Ужук дою.	1		
3	Ооренип оорен. Ч. Кара-куске. Арыг-силиг, чараш бижиир	1		
4	С.Сарыг-оол. Оореникчээ С. Маршак. Школачы билип алзын.	1		
5	Кл.д.н. К.-Э. Кудажы. Ногаан, кок болгаш кызыл карандаштар. С.Баруздин. Берге бодалга	1		
6	Бистин проективис: «Эртем чокта- эртен база дун».	1		
	Чылдын уелери. Тодуг-догаа кузумейни.			
7	Б.Ховенмей. Куску хову. Г.Скребицкий «Кус»	1		
8	В.Бианки. Сыйтылаа куске.	1		
9	Экскурсия «Кустун демдектери»	1		
10	Чогаадыг «Экии, кус!»	1		
	Улустун аас-чогаалы. Тоолдар			
11	Тыва улустун тоолу. Дилги биле ала-сааскан.	1		
12	Тыва улустун тоолу. Инек-Сокпа.	1		
13	Хунажык анай.	1		
14	КДН. Тыва улустун тоолу. «Чаан биле куске».	1		
15	Тыва улустун толу «Ийи куске».	1		
16	С .Бюрбю «Бора шиижек»	1		
17	А.Шоюн. Селбер койгунак. Кл.д.н. Г.Скребицкийни-биле. «Коданнын аян-чоруу».	1		

	2-ги улдун - 14 шак.			
	Тос чузун малымайны.			
1	Кичээл- проект С.Сарыг-оол «Бызаа» , «Бодаган».	1		
2	С.Сарыг-оол «Кулун», «Халбынмай»	1		
3	С.Сарыг-оол «Анай» , К-Э Кудажы «Анайжыгаш».	1		
4	Ч.Кара –Куске «Анайларым»,Ю.Кюнзегеш «Узерхуна»	1		
5	Чогаадыг.	1		
6	Бистин проективис «Тос чузун малымайны».	1		
	Арыг-шевер – кадыкшылдын ундезини.			
7	Л.Чадамба «Арыг-шевер».К.Чуковский «Чунар херек».	1		
8	Н.Носов «Былчак хавактыг Федя».	1		
	Чылдын уелери. Аккыр харлыг кыжым.			
9	Кичээл-проект. ч/с Чурук-биле чугаа тургузар. «Тожуда кыш»	1		
10	Е.Танова. Кышкы ыржыгаш. К.Ондар. Харжыгаш.	1		
11	Ч.Ондар. Чаа чылдын йорээли.	1		
12	С.Михалков. Чаа чылда.	1		
13	Экскусия «Кыштын демдектери.»	1		
14	Чогаадыг «Кышкы уе»	1		
	3-ку улдун – 21 шак.			
	Улустун аас чогаалынын биче хевирлери.			
1	Тывызыым – дытта , тоолум – дошта..А.Шоюн «Тып корунерем, уруглар?»	1		
2	О ,Сувакпит «Тывар сен бе?» Л,Чадамба «Кым- дыр мен?»	1		
3	Когудуглер . Уругларнын ырылары.	1		
4	Бистин проективис «Тывызыктар болгаш улегер домактарда саннар»	1		
	Бистин бичии оннуктеривис.			

5	Ю.Кюнзегеш «Койгунак» .А.Пушкин «Кушкаш».	1		
6	О,Сувакпит «Шиижекоглу».	1		
7	М.Пришвин «Чараа чечен», Дилгинин чеми.	1		
8	Чогаадыг «Бистин бичии оннуктеривис».	1		
	Тоогу болгаш тоолчургу чугаалар .1шак			
9	Тоогу чугаалар «Мечи сылдыс». «Инек буурээ»	1		
10	Эдертиг	1		
	Эштигде –хоглуг ,эптигде – куштуг.			
11	Частырыглар – биле ажыл.И.Крылов «Куу, рак болгаш шортан»	1		
12	Л.Толстой «Адазыболгашоолдары».О.Сувакпит «Айбаангы»	1		
13	Чогаадыг «Мээн ынак эжим».	1		
	Улус аразында ие караа чымчак.			
14	Л.Чадамба. Март сези.	1		
15	Ава. А.Даржай.	1		
16	Чогаадыг. «Авайым», «Аваларныалдынхундээр	1		
17	Чылдын уелери. Хоглуг чазым.	1		
18	С.Сарыг-оол. Чаагай час. Экскурсия. «Частын демдектери»	1		
	Ойнаксанчыг оюннарым.			
19	К.Ондар. Ойнап чору. Матпаадыр	1		
20	А.Гайдар. Тимур болгац оон командазы.	1		
21	Кл.д.н. Е.Танова. Хоокуй хокпештер ужун мегелепкеним.	1		
	4-ку улдун – 16 шак.			

1	С.Бюрбю. Час келди. В Бианкинии-биле. Бяшгарнын байырлалы.	1		
2	В Бианкинии-биле. Уш час.	1		
3	Кижиге болуру чажындан.	1		
4	Е.Танова. Хоокуй хокпештер ужун мегелепкеним.	1		
5	КДН. А.Гайдар. Тимур болгаш оон командазы	1		
6	Оске чоннарнын аас чогаалы. Узбек улустун тоолу. «Эн эки белек».	1		
7	КДН. Татар улустун тоолу. «Уш угбашкы»	1		
	Чонум чаагай езу-чанчылдары.			
8	О.Сагаан-оол. «Анчынын чугаазы».	1		
9	Эдертиг.	1		
10	Чогаадыг.	1		
	Чылдын уелери. Чараш чайым.			
11	Э.Кечил-оол. Чечектерим. С.Сурун-оол. Диин оглу.	1		
12	С. Сурун-оол. «Элик»	1		
13	Проект Чайгы уе.	1		
14	Чогаадыг «Мээн чайгы дыштанылгам».	1		
15,16	Катаптаашкын.	2		